

Nederland en Vlaanderen

TIMS

Vereniging voor Molinologie in Nederland en Vlaanderen

Lathum, 6 maart 2023.

Uitnodiging voor de 32e voorjaarsexcursie op zaterdag 1 april 2023. Thema: Omgebouwde wipmolens in het Rijnland.

Beste leden en abonnees,

Het bestuur van TIMS Nederland en Vlaanderen nodigt u van harte uit om deel te nemen aan de voorjaarsexcursie 2023. Het thema is: "Omgebouwde wipmolens in het Rijnland".

In het Rijnland, het hoogheemraadschap aan beide zijde van de oude Rijn tussen Bodegraven en Katwijk, hebben vele molens lang doorgedraait, vaak met een hulpmotor. In de vorige eeuw is daarbij vaak de molen aanpast aan de lagere waterstanden in de polder. Wij gaan op 1 april 5 molens bezoeken waarbij deze aanpassing is uitgevoerd en een molen als referentie waarbij geen aanpassingen zijn gedaan.

De eerste molen die bezocht wordt in de Hoogmadesche Molen in Hoogmade. Deze molen fungeert als hulpgemaal voor de Hoogmadese polder en de Piestpolder, circa 182 ha. Opvoerhoogte 1,65 m.

De Hoogmadese polder is al vroeg van een kade (dijk) voorzien en wordt al sinds 1492 bemalen. De huidige Hoogmadese molen wordt ook wel als 'De Heerlijkheid' aangeduid. Waarschijnlijk zo vernoemd omdat de polder vrijwel samenvalt met het grondgebied van de heerlijkheid

Hoogmade. ('Heerlijkheid' is een middeleeuwse bestuursvorm waarbij de leenheer de absolute macht had). De huidige molen wordt in 1897 nieuw gebouwd op de fundering van zijn voorganger, ook een wipmolen. Over de voorganger is niet veel bekend, ook niet of onderdelen zijn overgenomen. Het vermoeden bestaat, dat de huidige bovenas niet in de voorganger heeft gezeten, omdat deze iets aan de lange kant is.

Rond 1935 verschijnen diverse rapporten om tot een verbetering van de bemaling te komen. Gekozen wordt voor het vergroten van het scheprad, waarschijnlijk afkomstig van de Vlietmolen (even verderop bij de huidige sportvelden in Hoogmade) die in 1929 een schroefpomp krijgt.

In 1962 krijgt de molen een vijzel omdat door het zakken van de waterstand het scheprad niet voldoende water meer kan verplaatsten, te weinig tasting heeft. In 1968 wordt een elektromotor als hulpaandrijving geplaatst.

Sedert 1976 is de molen eigendom van de Rijnlandse Molenstichting.

Naast de molen is een nieuw gemaal gebouwd. Eventueel kan de gehandhaafde elektromotor op de molenvijzel ook nog worden gebruikt. Maar vanwege technische storing is de elektromotor niet meer inzetbaar.

De tweede molen die bezocht wordt is de Rode Molen in Oud-Ade. De Rode polder omvat 195 hectare en de opvoerhoogte is in de zomer 1,77 en in de winter 1,87 meter.

In 1628 wordt de Westlagelandspolder gesticht: een bundeling van een zevental kleinere polders. Deze naam verandert in het spraakgebruik al snel tot 'Roomolenspolder' zoals men hier pleegt te zeggen. Zo wordt (ook hier) de molen niet naar de polder vernoemd, maar de polder naar de molen. Tot in 1956 wordt de polder op windkracht bemalen. In dat jaar wordt de Rode Molen buiten gebruik gesteld wegens de slechte staat van onderhoud. In afwachting van een op handen zijnde ruilverkaveling wordt een noodgemaal geplaatst. Maar als de ruilverkaveling wordt afgeblazen, besluit het polderbestuur om in de molen een vijzel te plaatsen die door een dieselmotor wordt aangedreven. De

Nederland en Vlaanderen

Vereniging voor Molinologie in Nederland en Vlaanderen

rest van de molen heeft dan geen functie meer en wordt aan zijn lot overgelaten, tot aan de restauratie van 1969. Bij die restauratie wordt het bovenhuis vernieuwd, de veldmuren nieuw opgemetseld en worden vang en

bovenschijfwiel vernieuwd. Omstreeks 1972 wordt de molen weer maalvaardig gemaakt waarbij de vijzel motorisch wordt aangedreven door een ketting. Door die ingreep komt de molen in aanmerking voor de BWO-subsidie. (Bescherming Waterstaatswerken in Oorlogstijd). Dankzij die subsidie kan de molen goed worden onderhouden.

De derde molen staat vlak bij het dorpje Oud-Ade. Het betreft de Vrouw Vennemolen. Deze molen heeft een opvoerhoogte van 1,65 m.

De Vrouw Vennemolen is een van de mooiste wipmolens van Rijnland. Hij ligt aan de Oud Ade waarop hij uitmaakt. De in de Vrouwe Vennepolder gelegen gronden behoren toe aan de Vrouwenabdij van Rijnsburg, waaraan polder en molen hun naam ontleen. De molen komt al voor als 'Vennemolen' op de kaart van de 'Vrouwe Ven' uit 1618. In 1835 wordt de molen grotendeels vernieuwd.

Na het breken van de koningsspil in 1954 wordt een elektrisch hulpgemaal geplaatst wat het einde betekende van de windbemaling. De molen komt in 1961 in eigendom van de Rijnlandse Molenstichting. Hij wordt in 1963 en 1996-1998 gerestaureerd. Tijdens de laatste restauratie is de gehele molen voorzien van een nieuwe fundering van gewapend beton, rustend op stalen buispalen. Tevens is het scheprad verdiept en aangepast aan het verlaagde waterpeil.

Tijdens de Duitse bezetting luisteren buurtbewoners in de molen naar Radio Oranje, de verboden Engelse zender.

Aangezien er nog geen elektriciteit in de molen is, drijven de molenwieken de dynamo aan die de accu van het radiotoestel voedt.

Van Oud-Ade gaan we naar Leiderdorp en bezoeken daar de

vierde molen van de dag, de Achthovense Molen. De molens van de Achthovensepolder zijn in de loop van de eeuwen achtervolgd door brand. De vorige molen, eveneens een

pmolen en daterend uit 1627, is in 1892 verbrand. De voorganger hiervan, gebouwd in 1541, verving weer een molen die in 1540 door brand verloren ging. De huidige molen is in 1893 gebouwd.

Nederland en Vlaanderen

Vereniging voor Molinologie in Nederland en Vlaanderen

De molen ligt ten zuidoosten van de Does aan de Ruigekade. In 1959 wordt een breuk in de as geconstateerd en deze wordt vervangen door een as uit een molen te Scheemderzwaag (Groningen).

Tot 1964 is de molen nog voorzien van een gesloten gietijzeren scheprad, aangedreven door een dieselmotor, die in dat jaar wordt vervangen door een stalen vijzel op de plek van het scheprad.

De vijfde molen op de tocht in de Rooie Wip in Hazerswoude. De molen bemaalde sinds 1639 de Gemenewegse polder. Dit

gebeurde, vanaf 1957 als hulpgemaal, tot eind 1980 toen de Lodewijksvaart werd afgedamd ter hoogte van de Rijndijk en de molen een rondmaalcircuit kreeg. De molen is niet aangepast aan veranderende waterpeilen en heeft nog grotendeels een originele inrichting. De bladen van het

scheprad zijn wel later versmald van 37 naar 31 cm vanwege het uit het lood staan van de binnenste krimpmuur.

De laatste molen is de gele wipmolen de Groenendijkse Molen in Hazerswoude-Rijndijk. De Groenendijkse Molen wordt in 1627 gebouwd door de "timmerluijden" Jan Pietersz. en Pieter Jansz. Arien Ariensz. levert de 6.700 stenen die nodig zijn voor de voet van de molen voor de prijs van 27 gulden, 10 stuivers en 8 penningen. De molen dient voor de bemaling van de polder Nieuw Groenendijk. Na de grote ruilverkaveling die eindigt in 1970, zijn polders samengevoegd. Er is nu sprake van één grote polder Groenendijk bestaande uit de voormalige polders Nieuw-Groenendijk, de Oude Groenendijkse polder en

Barrepolder en de Bent- en Delft- of Generalepolder. Tot 1911 wordt de molen bewoond, in dat jaar wordt de naastgelegen molenaarswoning in gebruik genomen.

In 1939 worden de molenwieken voorzien van stroomlijnneuzen volgens het ontwerp van molenmaker

Adriaan Dekker te Hazerswoude. Een andere bijzonderheid is, ook naar een ontwerp van Dekker, dat het scheprad wordt verwijderd. Daarvoor in de plaats komt een schroefpomp waarmee het water uit de polder omhoog wordt gepompt. Daarvoor moet de vloer van de molen circa 85 cm worden opgehoogd om plaats te maken voor een vliegwiel die door middel van een riem de schroefpomp aandrijft.

De molen is tot 1959 als hoofdbemaling in bedrijf. Daarna is er buiten de molen een dieselmotor geplaatst die de schroefpomp aandrijft. Nadat de inmiddels sterk in verval geraakte molen in 1966 in eigendom komt van de Rijnlandse Molenstichting, wordt deze grondig gerestaureerd.

Een volgende grote restauratie volgt in 1999. De roeden van de molen worden vervangen door stalen roeden. Ook wordt de achterwaterloop verdiept en de waterpomp verlengd en gedeeltelijk vernieuwd. Dat is nodig vanwege het inklinken van de polder.

In de molen staat op de bovenzetel een tekst geschreven, later overgeschilderd, maar nog met moeite leesbaar: ' Wat God doet met de zondaren doen boeren met de molenaars'. Ongetwijfeld een verzuchting van een molenaar over zijn (boeren)bazen in het polderbestuur. Maar een jaartal staat er niet bij.

Voor deze molen dienen we wel een wandeling door het weiland te maken.

Nederland en Vlaanderen

Vereniging voor Molinologie in Nederland en Vlaanderen

Vervoer

Het vertrekpunt ligt bij P&R parking ten noorden van het station Alphen aan den Rijn ten oosten van de spoorlijn. De parkeertarieven zijn 7,50 per dag. Er wordt met eigen vervoer gereden. Eventuele kosten onderling te verrekenen.

Programma

Vertrek Park & Ride Alphen aan den Rijn	09:15 -09:30
Hoogmadesche Molen te Hoogmade	09:50 -10:50
Rode Molen te Oud-Ade	11:00 -12:00
De Vrouw Vennemolen te Oud-Ade	12:10 -13:30
De Achthovense Molen te Leiderdorp	13:40 -14:55
De Rooie Wip te Hazerswoude	15:10 -16:10
De Groenendijkse molen te Hazerswoude	16:15 -17:15
Terug bij het station	17:50

Na activiteit.

Mogelijkheid tot deelname aan diner in Alphen aan den Rijn. Details hierover zullen nog bekend gemaakt worden.

Deelname en voorwaarden

De deelnamekosten worden geschat op €10,00. **Alleen leden krijgen een korting van €3,- en betalen geschat €7,00.** (Schatting op basis van 25 deelnemers). Per deelnemer is één introductie mogelijk als het een huisgeno(o)t(e) betreft of een geïnteresseerde. Bij overschrijding van het maximum aantal van 50 deelnemers gaan leden echter voor.

Laatste informatie

Wij houden u op de hoogte. Verzekering tijdens excursies en bijeenkomsten Voor leden en gasten heeft onze vereniging een aansprakelijkheidsverzekering afgesloten die tijdens excursies en bijeenkomsten in werking treedt. Abonnees en gasten worden door de verzekering als leden beschouwd.

Aanmelding ACTIE 1

Aanmelding geschiedt bij voorkeur via: <https://www.molenkunde.eu/vereniging> of via e-mail, telefonisch of door een kaartje te sturen aan:

Eddy De Saedeleer
Vossedreef 5
9340 Lede
Belgie
Mobiele tel: +32-476-605915 (ook op 1 april)
info@molenkunde.eu

Onder vermelding van:

- naam en adres
- aantal deelnemers
- telefoonnummer (voorkeur voor mobiel)
- aantal vegetarische lunch(es)
- deelname aan diner
- evt.vegetarisch

Betaling ACTIE 2

Voor deelname is het NODIG om het verschuldigde bedrag over te maken, zie de in **VET** gezette tekst onder "Deelname en voorwaarden". U kunt het verschuldigde bedrag overmaken op KBC rekening:

BE09 7310 4952 6757 – BIC: KREDBEBB
t.n.v. TIMS NEDERLAND.

Vermeld voor de zekerheid de namen van de deelnemers voor wie u betaald onder "Mededeling" bij telebankieren.

Uw betaling dient bij voorkeur uiterlijk woensdag 29 maart in ons bezit te zijn.

Namens het bestuur van TIMS Nederland en Vlaanderen:
Tot ziens in Alphen aan den Rijn op 1 april a.s.

Het TIMS Nederland en Vlaanderen bestuur.